

DE DEFINITIEVE VIERDE RICHTLIJN DER E.E.G. OMTRENT DE JAARREKENING

door Prof. Drs. R. Burgert

I. Inleiding

Om te voorkomen een „Unvollendete” geproduceerd te hebben, moeten wij na onze artikelen over het ontwerp-vierde richtlijn (MAB febr. 1972) en over het gewijzigd ontwerp-vierde richtlijn (MAB mei 1974) omtrent de jaarrekening van ondernemingen thans nog aandacht schenken aan de *definitieve vierde richtlijn*. Deze is op 25 juli 1978 door de Raad van Ministers der E.E.G. vastgesteld en gepubliceerd in het Publicatieblad der Europese Gemeenschappen d.d. 14 augustus 1978. Dat betekent, dat de Lid-Staten nu verplicht zijn hun nationale wetgeving binnen twee jaar aan de definitief geworden vierde richtlijn aan te passen. De aldus tot stand gekomen nieuwe nationale wetten moeten dan binnen achttien maanden daarna - ongeacht enkele uitzonderingen - in werking treden. Voor ons land betekent dit dat Titel 6 van Boek 2 BW binnen twee jaar gewijzigd moet worden en dat de dan tot stand gekomen nieuwe wettelijke bepalingen uiterlijk omstreeks 1 maart 1982 in werking moeten treden. Binnen een periode van drie en een half jaar zullen wetgeving, praktijk en rechtspraak met nog al ingrijpende veranderingen te maken krijgen, die ongetwijfeld hun schaduwen vooruit zullen werpen. In dat licht bezien ligt het voor de hand de vierde richtlijn niet met de ontwerpen te vergelijken, maar haar inhoud op zich zelf te beschouwen en daarbij vooral de vraag te stellen, welke veranderingen van materieel belang in onze wetgeving te verwachten zijn, resp. hoe van de aan de Lid-Staten geboden keuzemogelijkheden gebruik moet worden gemaakt. Wij zullen in het navolgende trachten daaraan uitvoering te geven, waarbij wij zaken van ondergeschikt belang onbesproken laten.

II. Werkingsfeer

Art. 1R beperkt de werkingssfeer van de richtlijn tot naamloze vennootschappen en besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid, terwijl de Lid-Staten haar in afwachting van een latere coördinatie nog niet behoeven toe te passen op banken, andere financiële instellingen en verzekeringsmaatschappijen. Titel 6 Boek 2 BW geldt wel voor laatstgenoemde instellingen, zij het ook met enkele uitzonderingen. (Art. 328 lid 3 en 5 omtrent resp. de vermelding van rentevoet en resterende looptijd van leningen en de binnen één jaar vervallende aflossingsverplichtingen, art. 329 lid 3 omtrent het niet afzonderlijk vermelden van de voorziening voor niet opeisbare belastingverplichtingen en van de voorziening voor het algemene risico verbonden aan het bankbedrijf, alsmede art. 342 omtrent de samenloop van Titel 6 Boek 2 BW met art. 28 van de Wet op het Levensverzekeringbedrijf en art. 23 van de Wet op het Schadeverzekeringbedrijf resp. de samenloop van Ondernemingskamer met de Verzekeringskamer.)

Voorts geldt Titel 6 Boek 2 BW wel voor de coöperatieve vereniging en de onderlinge waarborgmaatschappij, de vierde richtlijn niet. Het zal echter niet onmogelijk zijn onze te verwachten nieuwe wettelijke voorschriften omtrent de jaarrekening ook voor die instellingen - zelfs met de bestaande uitzonderingen - te doen gelden.

III. Algemene bepalingen

1) De omschrijving van het begrip jaarrekening in art. 2 en art. 307 B en BW zijn identiek, met dien verstande dat onze wet nog bepaalt, dat zij het oog heeft zowel op de jaarrekening zoals zij door het bestuur is opgemaakt als op de jaarrekening zoals zij is vastgesteld of goedgekeurd. Deze toevoeging zal o.i. gehandhaafd kunnen blijven.

2) Onze bekende algemene regel ex art. 308 B2 BW verschilt materieel niet van de eisen, gesteld in de Richtlijn. Deze bepaalt dat de jaarrekening „duidelijk en overeenkomstig de bepalingen van deze Richtlijn (wordt) opgesteld” (art. 2 lid 2) en „een getrouw beeld (moet) geven van het vermogen, de financiële positie en het resultaat . . .” Wanneer wij het getrouw beeld van de financiële positie congruent achten met ons „inzicht dat een verantwoord oordeel mogelijk maakt omtrent de solvabiliteit en liquiditeit, „dan blijft slechts te constateren, dat de Richtlijn ons fijnzinnig voorbehoud: „voor zover de aard van de jaarrekening dat toelaat” niet kent. Dat moge theoretisch te betreuren zijn, praktisch zal dat nauwelijks van belang zijn. De formulering in de Richtlijn heeft het voordeel kort en bondig te zijn, terwijl onze formulering van art. 308 wel wat omslachtig aandoet, een omslachtigheid echter die gegeven de manier, waarop in art. 311 de toelaatbare waarderingsgrondslagen worden aangeduid, alleszins begrijpelijk is.

Men komt echter bedrogen uit, wanneer men op grond van de bondige taal in artikel 2 lid 3 van de Richtlijn verwacht, dat slechts één uniforme waarderingsgrondslag toelaatbaar is. Zie hieronder VI.

Bij ons geldt de regel, dat het verband tussen art. 308 - dat de algemene eisen waaraan de jaarrekening moet voldoen, tot uitdrukking brengt - en de overige bepalingen der wet er toe leidt, dat deze overige bepalingen als *minimum* voorschriften opgevat moeten worden. De Richtlijn verwoordt dezelfde gedachte onverbloemd in art. 3 lid 4: „Wanneer de toepassing van de bepalingen van deze Richtlijn niet voldoende is om het in lid 3 beoogde getrouwe beeld te geven, moeten aanvullende inlichtingen worden verstrekt.” In art. 2 lid 5 gaat de Richtlijn nog verder: „Indien in uitzonderingsgevallen blijkt dat toepassing van een bepaling van deze Richtlijn in strijd is met de in lid 3 bedoelde verplichting (= het geven van een getrouw beeld), dient van deze bepaling te worden afgeweken.” Duidelijker kan het niet, het getrouwe beeld neemt een zodanig dominerende plaats in dat daarvoor soms aanvullende informatie noodzakelijk is en soms zelfs van de gegeven voorschriften afgeweken *moet* worden. Doet dit laatste zich voor, dan moet de afwijking in de toelichting medegedeeld en gemotiveerd worden onder vermelding van de invloed ervan op het vermogen, de financiële positie en het resultaat.

Van groot belang is voorts, dat de Richtlijn de Lid-Staten de bevoegdheid

geeft bedoelde uitzonderingsgevallen nader te omschrijven en daarvoor geldende afwijkende regelingen vast te stellen. Daarmee wordt in feite aan elke Lid-Staat de bevoegdheid gegeven een eigen interpretatie van het „getrouwe beeld” op te bouwen en op de verwezenlijking daarvan gerichte eigen voorschriften te geven. Schuilt daarin niet het gevaar, dat de nagestreefde Europese harmonisatie tenslotte toch niet volledig bereikt wordt?

Tenslotte zij vermeld, dat art. 2 lid 6R de Lid-Staten machtigt om „meer inlichtingen” toe te staan of te verlangen dan de Richtlijn vereist. Ook deze bepaling lijkt strijdig met de nagestreefde harmonisatie. Zo zou b.v. één Lid-Staat kunnen voorschrijven, dat bij wijze van „supplementary statement” enigerlei vorm van „inflation accounting” toegepast moet worden.

Het komt ons voor, dat deze algemene bepalingen niet tot revolutionaire veranderingen in onze praktijk behoeven te leiden ook al zullen de wettelijke voorschriften wel aangepast moeten worden. Het is de vraag, of het wel verstandig is geweest via de „uitzonderingsgevallen” en met name via de bevoegdheid voor de Lid-Staten tot het verlangen van „meer inlichtingen”, de volledige harmonisatie in gevaar te brengen. De in onze wet nog voorkomende overige „algemene bepalingen” zijn in feite niet verdwenen, doch onder andere hoofdstukken van de Richtlijn naar hun strekking terug te vinden, hetgeen hierna zal blijken.

IV. „De samenvoeging, de ontleding en de rangschikking der gegevens” (art. 310 onze wet)

Nadat art. 3R t.a.v. dit onderwerp een bestendige gedragslijn voorschrijft, geeft art. 4 het voorschrift de balans en de winst- en verliesrekening in te richten overeenkomstig een der schema's, opgenomen in de art. 9 en 10 resp. 23 t/m 26. In bijlage I hebben wij het balansschema ex art. 9 · zij het met enigszins bekorte omschrijvingen · opgenomen en in bijlage II het schema voor de winst- en verliesrekening ex art. 23 · met dezelfde beperking · opgenomen.

Gelukkig hebben deze schema's niet een zeer stringent karakter doordat in art. 4 lid 3R bepaald is, dat de met Arabische cijfers aangeduide posten mogen worden samengevoegd, wanneer zij gelet op het doel van art. 2 lid 3 „slechts een te verwaarlozen bedrag vertegenwoordigen” (zie ons art. 310) en „wanneer de samenvoeging de duidelijkheid ten goede komt en mits de samengevoegde posten in de toelichting worden vermeld.” Aan het harmonisatie-ideaal wordt weer enige afbreuk gedaan doordat Lid-Staten een dergelijke samenvoeging kunnen voorschrijven.

Voor balans en winst- en verliesrekening bestaat derhalve een verplichte mate van specificatie, maar deze mag verkregen worden d.m.v. deze basisstukken en de toelichting gezamenlijk; de minimuminhoud der basisstukken is daarbij echter wel vastgelegd, nl. de posten aangeduid met letters en die met Romeinse cijfers. Het komt ons voor dat met deze verplichte indeling · hoewel iets minder vrij dan in onze wet · best te leven valt. Het minimum voor de balans luidt dan als volgt:

Minimum-schema balans (art. 9R)

A Geplaatst niet gestort kapitaal	A Eigen vermogen
B Oprichtingskosten	I Geplaatst kapitaal
C Vaste activa	II Agio
I Immateriële v.a.	III Herwaarderingsreserve
II Materiële v.a.	IV Reserves
III Financiële v.a.	V Overgedragen resultaten
D Vlottende activa	VI Resultaat van het boekjaar
I Voorraden	B Voorzieningen
II Vorderingen	C Schulden
III Effecten	D Overlopende posten
IV Kas- bank giro saldi	E Winst over het boekjaar
E Overlopende posten	
F Verlies over het boekjaar	

Aangezien de schema's voor de winst- en verliesrekening slechts posten aangeduid met Arabische cijfers bevatten, is er geen minimum-schema voor deze rekening voorgeschreven. Het balansschema ex art. 10R verschilt van het bovenstaande doordat op de actiefzijde het netto vlottend actief wordt weergegeven door aftrek van de schulden op korte termijn, en doordat de volgorde der posten aan de passiefzijde is omgedraaid, derhalve de schulden bovenaan, het eigen vermogen als laatste post.

Overeenkomstig art. 11R kunnen de Lid-Staten kleine ondernemingen toestaan een meer beknopte balans op te stellen. Een kleine onderneming is die onderneming, die twee van de volgende drie maatstaven niet overschrijdt:

- balanstotaal 1.000.000 ERE
- netto omzet 2.000.000 ERE
- gem. personeelsbestand 50

Deze beknopte balans komt neer op het bovengegeven schema, uitgebreid met afzonderlijke vermelding van de posten Handelsdebiteuren - Vorderingen op deelnemingen - Overige vorderingen en Overlopende posten onder de activa en van de posten Obligatieleningen - Schulden aan kredietinstellingen - Vooruitontvangen op bestellingen - Schulden aan leveranciers en handelskredieten - Te betalen wissels - Schulden aan deelnemingen - Overige schulden en Overlopende posten onder de passiva.

Krachtens art. 27R kunnen de Lid-Staten toestaan, dat middelgrote ondernemingen meer beknopte informatie verschaffen omtrent hun baten en lasten in de winst- en verliesrekening. Van een „middelgrote” onderneming is thans sprake indien twee van de volgende drie criteria op de balansdatum niet overschreden worden:

- balanstotaal 4.000.000 ERE
- netto omzet 8.000.000 ERE
- gem. personeelsbestand 250

Voor deze ondernemingen wordt de in de winst- en verliesrekening en in de toelichting te verschaffen informatie teruggebracht door samenvatting van de eerste

vijf posten uit het schema ex art. 23R tot één post: „Bruto resultaat.”

Voor de specificatie van de balans en de winst- en verliesrekening is voorts nog van belang:

- dat de omschrijving van de met Arabische cijfers aangeduide posten moeten worden aangepast aan de bijzondere aard van de onderneming; de Lid-Staten *kunnen* zo'n aanpassing voorschrijven voor ondernemingen die deel uitmaken van een bepaalde economische sector (bij ons bedrijfstak); het lijkt wel overbodig daarvan, anders dan wellicht voor financiële instellingen, gebruik te maken (art. 4 lid 2R);
- dat de vergelijkende cijfers uit de vorige jaarrekening mede moeten worden vermeld; de Lid-Staten *kunnen* voorschrijven, dat deze cijfers vergelijkbaar moeten worden gemaakt; in elk geval moet het ontbreken van vergelijkbaarheid en de eventuele aanpassing van de bedragen in de toelichting worden vermeld en naar behoren verklaard, hetgeen voor de aanpassing wat veel van het goede lijkt (art. 4 lid 4R);
- dat posten zonder bedrag niet behoeven te worden opgenomen (art. 4 lid 5R);
- dat de Lid-Staten speciale schema's kunnen voorschrijven voor beleggingsmaatschappijen en participatiemaatschappijen (art. 5 lid 1R);
- dat - zoals eigenlijk reeds uit het balansschema blijkt - de winstverdeling in de balans mag worden verwerkt en dat deze ook de totale onverdeelde winst mag bevatten (art. 6);
- dat compensatie van actiefposten met passiefposten en van baten met lasten niet is toegestaan (art. 7).

Het komt ons voor, dat het vergelijkbaar maken van de cijfers uit de vorige jaarrekening verplicht moet zijn; het uiteenzetten in de toelichting van deze aanpassing is verplicht, hetgeen voor ons nieuw zal zijn. Het nut daarvan lijkt ons niet erg groot.

V. Voorschriften betreffende bepaalde balansposten

Wanneer wij uit deze afdeling de belangrijkste bepalingen lichten, komen wij tot het volgende:

1. Vaste activa (15R)

Hiervoor moet de in Duitse jaarrekeningen gebruikelijke mutatiestaat hetzij in de balans zelf, hetzij in de toelichting worden opgenomen. T.o.v. ons artikel 316 is dit een uitbreiding en verbetering, die echter ook reeds door de Ondernemingskamer is voorgeschreven en in cassatie is gehandhaafd.¹⁾

2. Deelnemingen (17R)

Opvallend is het ruime begrip deelneming. Onder deelnemingen worden verstaan „al dan niet in effecten belichaamde rechten in het kapitaal van andere ondernemingen, die ertoe strekken door het scheppen van een duurzame band met die andere ondernemingen de eigen bedrijfsuitoefening te bevorderen. Er be-

¹⁾ Arrest Douwe Egberts d.d. 20 jan. 1977, van de Ondernemingskamer, opgenomen in de losbladige uitgave Jaarrekening van Onderneming, onderdeel Jurisprudentie bl. 7 resp. 14 en het arrest van de Hoge Raad d.d. 17-1-1979.

staat een vermoeden van deelneming, wanneer het door een vennootschap gehouden deel van het kapitaal van een andere vennootschap een door de Lid-Staten vastgesteld percentage, dat niet hoger mag zijn dan 20, overschrijdt.”

Deze omschrijving betekent een verruiming van ons begrip deelneming ex art. 318 B2 BW; het daar genoemde „een vierde gedeelte van haar geplaatst kapitaal” zal tot ten minste „een vijfde gedeelte” moeten worden verkleind.

De Richtlijn zelf bevat overigens geen voorschriften omtrent de over deelnemingen te verstrekken informatie. Dit houdt uiteraard verband met het feit dat een afzonderlijke Zevende Richtlijn, die nog in het ontwerp stadium verkeert, regels geeft omtrent de jaarrekeningen van concerns²). De slotbepalingen geven een aantal regels, die aan de Lid-Staten bevoegdheden geven om de informatie omtrent concerns en deelnemingen in het overgangsstadium inhoud te geven. Daarop komen wij onder VII terug.

3. Voorzieningen (20R)

Het doet merkwaardig aan, dat in dit artikel twee soorten voorzieningen worden onderscheiden:

- a) „voorzieningen voor risico's en verplichtingen” die „beogen een dekking te vormen voor naar hun aard duidelijk omschreven verliezen of verplichtingen die op de balansdatum als waarschijnlijk of als vaststaand worden beschouwd, doch waarvan niet bekend is in welke omvang of wanneer zij zullen ontstaan.”
- b) dezelfde tekst als onder a) geciteerd met dien verstande dat „verliezen of verplichtingen” worden vervangen door „kosten die hun oorsprong hebben in het boekjaar of in een vorig boekjaar . . .”

Het wil ons voorkomen, dat onder a) verstaan moeten worden de voorzieningen die een incidentele oorzaak hebben en onder b) de zgn. dynamische voorzieningen, die worden gevormd om de gevolgen van permanent aanwezige risico's op een zinvolle wijze aan opeenvolgende boekjaren toe te rekenen. Men mist dan node, dat ook „kosten” die in de toekomst hun oorsprong hebben tot dergelijke voorzieningen aanleiding kunnen geven.

De onder b) genoemde voorzieningen zijn afhankelijk van uitdrukkelijke toestemming van de Lid-Staten, een toestemming die onze wetgever zeker zal moeten geven. Andermaal wordt afbreuk gedaan aan een volledige harmonisatie.

Tenslotte is van belang, dat art. 20R ook bepaalt, dat voorzieningen niet mogen worden gebruikt voor waardecorrecties (lees: afschrijvingen) op activa. Deze bepaling is o.i. verhelderend en vermoedelijk ook in overeenstemming met de opvatting van de Ondernemingskamer. Deze bepaalde immers in het arrest Koninklijke Scholten Honig dat bij waardering van voorraden tegen de laagste van historische aankooprijzen en marktwaarde het nadelige verschil tussen beide „niet een voorziening in de zin van art. 23 WJO” is.³)

Art. 23R spreekt niet over de voorziening voor niet opeisbare belastingverplichtingen; daarop komen wij onder VI-3 nog terug.

²) Zie ons artikel daarover in MAB 1977 bl. 454.

³) Jaarrekeningen van Ondernemingen, onderdeel Jurisprudentie bl. 137.

Art. 42R bevat de vanzelfsprekende bepalingen dat de voorzieningen „niet hoger (mogen zijn) dan noodzakelijk is” en dat de in de balans verschijnende „overige voorzieningen” gespecificeerd moeten worden voor zover zij van enige betekenis zijn. Dit lijkt na de arresten Douwe Egberts⁴⁾ van de Ondernemingskamer en de Hoge Raad in overeenstemming met hetgeen in ons land vereist is, met dien verstande, dat bij ons omtrent laatstgenoemde voorzieningen slechts moet worden medegedeeld wat de aard is van de risico's en verplichtingen, waartegen de voorzieningen zijn gevormd.

VI. Waarderingsregels

1. Algemene beginselen

Art. 31R geeft een aantal algemene beginselen die - weergegeven in onze gebruikelijke terminologie - op het volgende neerkomen:

- a) de veronderstelling van continuïteit;
- b) de bestendige gedragslijn;
- c) het voorzichtigheidsprincipe;
- d) baten en lasten zijn onafhankelijk van het tijdstip waarop zij in geldontvangsten resp. -uitgaven hun neerslag vinden;
- e) individuele waardering van activa en passiva;
- f) balanscontinuïteit (slotbalans van enig jaar = openingsbalans volgend jaar).

Vermelding verdient, dat bij de uitwerking van het voorzichtigheidsprincipe uitdrukkelijk is bepaald, dat voor de schatting van „voorzienbare risico's en mogelijke verliezen die hun oorsprong hebben in het boekjaar of in een vorig boekjaar” ook die risico's en verliezen in aanmerking moeten worden genomen die eerst bekend worden in de periode liggende tussen de balansdatum en de datum waarop de balans wordt opgesteld. Deze bepaling zou wellicht voor de fiscale jaarrekening van betekenis kunnen blijken.

Het tweede lid van art. 31R bepaalt, dat afwijkingen van de algemene beginselen „in uitzonderingsgevallen” zijn toegestaan; in dat geval moeten de afwijkingen in de toelichting worden vermeld en „naar behoren gemotiveerd”. De eis tot motivering is ook al enige malen door de Ondernemingskamer i.v.m. stelselwijzigingen gesteld.⁵⁾

2. De waarderingsvoorschriften zelf

Art 32R geeft de algemene waarderingsregel: „aanschaffings- of vervaardigingskosten”, nader uitgewerkt in de artikelen 34 t/m 42. Het daartussen liggende artikel 33 bevat een belangrijke uitzondering, die op opvallende wijze is geformuleerd:

de Lid-Staten kunnen bij de Europese Commissie verklaren, dat zij zich in afwachting van een latere coördinatie de mogelijkheid voorbehouden om voor alle dan wel voor bepaalde categorieën van vennootschappen „toe te staan of voor te schrijven,” dat:

⁴⁾ Jaarrekening van Ondernemingen onderdeel Jurisprudentie bl. 11/12 en het daarin nog niet verschenen arrest van de Hoge Raad.

⁵⁾ Zie b.v. t.a.p. arrest KSH bl. 135.

- a) naar vervangingswaarde wordt gewaardeerd,
 - b) enigerlei vorm van „inflation-accounting” anders dan op basis van vervangingswaarde wordt toegepast, dan wel
 - c) materiële en financiële vaste activa geherwaardeerd worden.
- Vooralsnog dus geen harmonisatie („coördinatie”) van de waarderingsgrondslagen; deze harmonisatie ligt kennelijk in het voornemen („in afwachting van een latere coördinatie”).

Mogelijk hebben de verklaringen, die de Lid-Staten bij de Commissie moeten deponeren met die latere coördinatie te maken: de Commissie komt zo op de hoogte van hetgeen de Lid-Staten willen. Van belang zijn de woorden: „toe te staan of voor te schrijven”. „Voorschrijven” zal inhouden, dat de officiële jaarrekening op andere grondslag wordt gebaseerd dan „aanschaffings- of vervaardigingskosten”, terwijl „toestaan” wel zal wijzen op de mogelijkheid van keuze voor de ondernemingen uit de vier genoemde mogelijkheden dan wel op „supplementary statements”.

De Richtlijn sluit zich derhalve geheel aan bij de in de hele wereld heersende onzekerheid over de meest gewenste waarderingsgrondslag resp. het meest gewenste systeem van „inflation accounting”. Deze onzekerheid heeft onlangs „gezaghebbende ondersteuning” gekregen, nl. in een Exposure Draft van de FASB d.d. 28 december 1978. Daarin wordt aanvullende informatie naast de traditionele jaarrekening verplicht gesteld, die „either on an historical cost/constant dollar (general purchasing power basis) or on a current cost basis . . .” opgesteld kan worden. Noch door de Vierde Richtlijn, noch door de FASB wordt „purchasing power accounting”, dat na Sandilands op de terugtocht leek, verworpen.

Duidelijk is o.i., dat onze bekende open formule uit art 311B 2BW („grondslagen, die in het maatschappelijk verkeer als aanvaardbaar worden beschouwd”) niet gehandhaafd kan worden. De geoorloofde grondslagen zijn nl. limitatief opgesomd. Practisch behoeft dat geen groot verschil te maken, daar de aangepaste wetgeving voorshands zowel waardering tegen „aanschaffings- of vervaardigingskosten” als tegen vervangingswaarde als ook b.v. „purchasing power accounting” kan toestaan. Voorshands, want in afwachting van een nadere coördinatie, die blijkens lid 5 van art. 33R binnen zeven jaar moet plaatsvinden. Om zo dicht mogelijk bij onze open formule te blijven is het gewenst dat wij gebruik maken van de aan de Lid-Staten toegekende bevoegdheid om de vier genoemde waarderingsgrondslagen in onze wet op te nemen. De vier grondslagen zijn in de Richtlijn niet nevenschikt, maar de drie in art. 33R genoemde grondslagen zijn in feite ondergeschikt aan de algemene regel („aanschaffings- of vervaardigingskosten”) in art. 32R. Dat blijkt niet alleen uit de bewoordingen „in afwijking van art. 32” maar ook uit de voorwaarden waaraan voldaan moet worden bij toepassing van een van de andere grondslagen. De eerste voorwaarde is een algemene: wordt niet tegen „aanschaffings- of vervaardigingskosten” gewaardeerd, dan moet zulks in de toelichting worden medegedeeld met opgave van de betrokken posten van de balans en de winst- en verliesrekening alsmede van de methode welke bij de berekening van de vermelde waarden is gevolgd. Voor toepassing van de vervangingswaarde heeft de Ondernemingskamer in het arrest KSH⁶⁾ (16

⁶⁾ Jaarrekening voor Ondernemingen, onderdeel Jurisprudentie bl. 141.

maart 1978) eveneens de laatste voorwaarde gesteld.

Omtrent de toepassing van de vervangingswaarde worden nog de volgende voorwaarden resp. bijzondere eisen gesteld:

- 1) in de toelichting moeten in een tabel de beginstand, de mutaties en de eindstand van de herwaarderingsreserve worden vermeld;
- 2) de herwaarderingsreserve kan te allen tijde geheel of gedeeltelijk in kapitaal worden omgezet;
- 3) de herwaarderingsreserve moet worden verminderd „voor zover de gereserveerde bedragen niet meer noodzakelijk zijn voor de toepassing en voor het bereiken van het doel van de gebruikte waarderingsmethode”;
- 4) de „fiscale behandeling” van de reserve moet in de balans of in de toelichting uiteengezet worden;
- 5) in de balans of in de toelichting moet mededeling gedaan worden van hetzij het bedrag van de balansposten excl. voorraden tegen „aanschaffings- of vervaardigingskosten” en van de op die basis berekende geaccumuleerde afschrijvingen, hetzij van de verschillen tussen deze bedragen en de overeenkomstige bedragen op basis van vervangingswaarden.

Voorts hebben de Lid-Staten de bevoegdheid om regels te geven voor het „gebruik” van de herwaarderingsreserve; toevoeging aan de winst mag echter slechts worden toegestaan voor zover de reserve ten laste van de winst is gevormd of betrekking heeft op „een daadwerkelijk gerealiseerde waardevermeerdering”. Ook mogen de Lid-Staten niet toestaan, dat bedragen rechtstreeks of middellijk worden uitgekeerd, tenzij zij overeenstemmen met gerealiseerde waardestellingen. Hierbij is het dan nog goed zich te herinneren, dat de Richtlijn zelf bepaalt dat de herwaarderingsreserve te allen tijde in kapitaal mag worden omgezet.

De hierboven vermelde bijzonderheden zullen, gezien vanuit de in ons land geldende opvattingen en gebruiken, wel commentaar uitlokken. In kort bestek is daarover het volgende te zeggen.

De sub 2 genoemde mogelijkheid om de herwaarderingsreserve in kapitaal (= aandelenkapitaal) om te zetten lijkt niet te stroken met het streven in het vennootschapsrecht om de realiteit van de kapitaalbreng zoveel mogelijk te garanderen. De herwaarderingsreserve is wel eens een „oneigenlijke investering” genoemd; wordt zij omgezet in kapitaal, dan ontstaat aandelenkapitaal waartegenover slechts „oneigenlijk” kapitaal is ingebracht. Voorts brengt omzetting in kapitaal uiteraard mee, dat de reserve niet meer beschikbaar is voor het afboeken van prijsdalingen. De mogelijkheid om van twee wallen te eten wordt geopend: in tijden van prijsstijging worden relatief lage winsten berekend en in tijden van prijsdaling geschiedt dat andermaal. Geschiedt de omzetting in kapitaal op de juiste momenten, dan wordt in feite de winstbepaling substantialistisch in tijden van prijsstijging en volledig nominalistisch in tijden van prijsdaling.

De onder 3) genoemde plicht tot vermindering van de herwaarderingsreserve munt niet uit door duidelijkheid. Wij begrijpen wel de opheffing, in het geval de herwaarderingsreserve niet meer noodzakelijk is voor het doel waarop de waarderingsmethode is gericht. Dat doet zich voor, wanneer de vervangingsplicht niet meer kan of behoeft te worden nagekomen. Wat echter wordt bedoeld met „niet meer noodzakelijk voor de toepassing” van de waarderingsmethode ontgaat ons. Mis-

schien hebben wij hier te doen met een enigszins mislukte redactie, die slechts beoogde het „niet meer noodzakelijk voor het doel” tot uitdrukking te brengen. De Lid-Staten zijn vervolgens bevoegd verklaard te regelen - zij het onder de genoemde beperkingen - hoe de herwaarderingsreserve moet worden verminderd. Dit mag alleen ten gunste van de winst- en verliesrekening:

- voor zover de herwaardering ten laste daarvan is gevormd;
- voor zover de waardevermeerdering is gerealiseerd.

Nu kan een geboekte waardevermeerdering bij het vervangingswaardestelsel nooit op het ogenblik van waardering ten laste van de winst- en verliesrekening komen. Dit gebeurt eerst daarna naar de mate waarin het geherwaardeerde produktiemiddel wordt ver- of gebruikt (afgeschreven). Op dat ogenblik wordt een deel van de herwaardering door gebruik in de produktie gerealiseerd. Voorts kan realisatie plaatsvinden bij verkoop van het produktiemiddel. Normaliter zal deze regel wel betekenen, dat uitsluitend gerealiseerde herwaardering ten gunste van de winst- en verliesrekening mag komen.⁷⁾

Dat vereist dan, dat de herwaardering gespecificeerd moet (kunnen) worden naar produktiemiddel en vervolgens nog eens gesplitst in gerealiseerde en nog niet gerealiseerde herwaardering. Dat is allemaal tamelijk ingewikkeld en de vraag komt dan ook op of de Lid-Staten de hun gegeven bevoegdheid niet zo zouden kunnen gebruiken, dat zij voorschrijven dat de eenmaal als herwaardering gereserveerde bedragen nooit ten gunste van de winst- en verliesrekening mogen worden gebracht zolang het vervangingswaardestelsel wordt toegepast en zolang de veronderstelling van continuïteit nog terecht gemaakt kan worden.

Ook de vraag, wat omtrent de afschrijvingen op basis van vervangingswaarde in de winst- en verliesrekening moet worden medegedeeld wordt aan de Lid-Staten overgelaten. De algemene regel is blijkbaar, dat volstaan kan worden - zoals ten onzent - met de opnemings van de vervangingswaarde-afschrijvingen. De Lid-Staten kunnen nu zowel toestaan als eisen dat in de winst- en verliesrekening deze afschrijving wordt gesplitst in een bedrag overeenkomend met afschrijvingen berekend over de aankoop prijs en een excedent ontstaan door herwaardering. Het „eisen” is uiteraard te verkiezen uit een oogpunt van harmonisatie en vergelijkbaarheid.

Tenslotte: de „fiscale behandeling” van de herwaarderingsreserve behoeft slechts „uiteengezet” te worden; één of meerdere behandelingswijzen worden dus niet voorgeschreven. Niets doen, d.w.z. de op de herwaardering rustende niet opeisbare belastingclaim latent(!) laten, niet zichtbaar maken, lijkt dan niet uitgesloten, mits dit „uiteengezet” wordt.

Wij hebben in het bovenstaande gemakshalve steeds over het vervangingswaardestelsel gesproken. Hetgeen daarover vermeld is geldt echter ook voor de beide andere in de Richtlijn genoemde alternatieven voor de „aanschaffings- of ver-

⁷⁾ In het arrest KSH heeft de Ondernemingskamer beslist, dat KSH een „prijsverschillenreserve” ad f. 15,9 milj. ten onrechte ten gunste van de winst- en verliesrekening heeft gebracht. Het bijzondere van dit geval - bij toepassing van de waardering tegen historische aankoop prijs op traditionele wijze zou dit bedrag bij onveranderde winstuitdelingen in het verleden ook deel hebben uitgemaakt van het eigen vermogen - moet bij dit oordeel niet vergeten worden. T.a.p. 134/135.

waardigingskosten". Vooral t.a.v. de tweede methode („herwaarderen" teneinde rekening te houden met inflatie) lijkt dit een gecompliceerde en ook wat onwettelijke aangelegenheid wanneer „purchasing power accounting" in ogenschouw wordt genomen. Het overgaan op een andere meeteenheid · b.v. geldeenheden van de koopkracht per balansdatum · kan immers bezwaarlijk „herwaarderen" genoemd worden; er ontstaat dan ook geen herwaarderingsreserve.

3. Nadere uitwerking van de algemene waarderingsregel (art. 34 t/m 42R)

a. De „lagere waarde . . ."

Opvallend is hier de invloed van het Duitse recht op de waardering van vaste en vlottende activa, waardoor het begrip „lagere waarde die zij op de balansdatum bezitten" alsmede „waardecorrecties om te voorkomen dat in de naaste toekomst de waarde ten gevolge van waardeschommelingen moet worden gewijzigd" hun intrede doen. Dat daarmee niet een lagere marktwaarde wordt bedoeld blijkt duidelijk uit art. 39 lid 1 onder B waar beide waarden in één adem worden genoemd.

Deze „lagere waarde die zij op de balansdatum bezitten"

- kan worden gebruikt voor „financiële vaste activa" (deelnemingen, vorderingen daarop, tot de vaste activa behorende effecten en leningen en ingekochte eigen aandelen, art 35 lid 1 onder aa);
- moet worden toegepast voor (materiële) vaste activa incl. grond, wanneer wordt verwacht dat de waardevermindering duurzaam zal zijn (art. 35 lid 1 onder bb);
- moet ook worden toegepast voor vlottende activa (art. 39 lid 1 onder b).

Zij mag in geen der drie gevallen worden gehandhaafd, wanneer de oorzaken voor de waardedaling hebben opgehouden te bestaan. De voor activering van activa tot de bedragen van deze lagere waarde vereiste waardecorrecties (afschrijvingen) moeten afzonderlijk in de winst- en verliesrekening of in de toelichting worden vermeld.

Om het geheel nog wat gecompliceerder te maken is in art. 39 lid 1 onder c R. de Lid-Staten de bevoegdheid gegeven buitengewone waardecorrecties van vlottende activa toe te staan „indien dit op redelijke economische gronden noodzakelijk wordt geoordeeld om te voorkomen dat in de naaste toekomst de aan de betrokken vermogensbestanddelen toegekende waarde tengevolge van waardeschommelingen moet worden gewijzigd." Het bedrag der waardecorrecties moet afzonderlijk worden vermeld.

Voor een goed begrip van deze bepalingen is een klein uitstapje naar het Duitse recht op zijn plaats. Men kent daar het „mildes und strenges Niederstwertprinzip". Het eerste geldt voor de slijtende vaste activa; daarvoor kan een lagere waarde genomen worden en moet deze genomen worden wanneer verwacht wordt, dat de waardedaling duurzaam van aard is. Het „strenges Niederstwertprinzip" geldt voor vlottende activa: daarvoor moet een lagere waarde genomen worden, los van de vraag of de waardedaling duurzaam is of niet. De „lagere waarde die zij op de balansdatum bezitten" is slechts vaag omschreven. Voor vlottende activa is dat marktprijs op balansdatum; is de marktprijs niet vast te stellen, dan moet de „beizulegende Wert" genomen worden. Voor vaste activa komt alleen de laatstgenoemde in aanmerking.

Deze vage formulering in de wet heeft de praktijk tot verschillende interpretaties aanleiding gegeven:

- 1) de „beizulegende Wert” is ten dele de prijs op de inkoopmarkt, ten dele die op de verkoopmarkt;
- 2) de „beizulegende Wert” is ten dele de prijs per balansdatum, ten dele wordt daarbij geanticipeerd op na de balansdatum verwachte prijsdaling; deze anticipatie op prijsdaling is uitdrukkelijk toegestaan voor zover zij bij „vernünftiger kaufmännischer Beurteilung notwendig ist um zu verhindern, dass in der nächsten Zukunft der Wertansatz dieser Gegenstände auf Grund von Wertschwankungen geändert werden muss.” De wet laat de anticipatie toe, maar zij is niet verplicht.⁸⁾

Zowel art. 35R (vaste activa) als art. 39R (vlottende activa) bepalen, dat de lagere waarde niet gehandhaafd mag worden „wanneer de oorzaken van de waardecorrecties hebben opgehouden te bestaan.” Merkwaardigerwijze ontmoeten wij hier een afwijking van het Duitse recht: „Wie beim Anlagevermögen, so darf auch beim Umlaufvermögen eine einmal erfolgte Abwertung „beibehalten” werden: sie muss nicht rückgängig gemacht werden, wenn ihre Gründe später wegfallen.”⁹⁾

Het komt ons voor, dat het verschil tussen het bepaalde in art. 39 lid 1 onder a en dat onder b gezocht moet worden in de mate waarin de eenmaal toegepaste waardecorrectie weer moet worden opgeheven. Dat moet volgens a) gebeuren wanneer de „bijzondere omstandigheden” ophouden te bestaan. Volgens het bepaalde onder b) gaat het nadrukkelijk om het uitschakelen voor de winstbepaling van de invloed van waardeveranderingen; dat doel kan alleen worden bereikt, wanneer de lagere waardering geruime tijd gehandhaafd kan blijven. In feite gaat het hier om de reeds door Schmalenbach gepropageerde methode om „Aussengewinne” buiten de winst te houden. Dat wordt op meer ideale wijze bereikt door het lifo- en het ijzerenvoorraadstelsel; men zou hier aan een gemitigeerde toepassing van deze stelsels kunnen denken, die tot het ontstaan van enige stille reserves leidt.

Of wij van de aan de Lid-Staten toegekende bevoegdheid al of niet gebruik moeten maken is een moeilijke keuzevraag. Zij zal bevestigend beantwoord worden door hen, die het primaat aan de winstbepaling toekennen, terwijl zij die vermogensbepaling d.m.v. de balans belangrijk(er) achten, bezwaar zullen hebben tegen de mogelijkheid, dat stille reserves ontstaan. Wij zouden geneigd zijn te menen, dat onze keuze mede afhankelijk moet zijn van de vraag, hoeveel Lid-Staten de hier gegeven bevoegdheid zullen gebruiken. Overigens blijft de niet geheel consequente navolging van het Duitse recht in deze merkwaardig. Zij is wellicht evenals de mogelijke keuze van de vervangingswaarde c.a. door de Lid-Staten - uitvloeisel van het feit, dat de Richtlijn voortgekomen is uit een smeltkroes waarin alle landen hun nationale ideeën rijkelijk uitgeschonken en verdedigd hebben. Het volgende punt legt daarvan mede getuigenis af.

⁸⁾ Ontleend aan A. Moxter - Bilanzlehre - 1974 bl. 82 e.v.

⁹⁾ A. Moxter, t.a.p. 84.

b. *De invloed van de fiscale balans*

De Duitse invloed blijkt nog eens door de zowel in art. 35R (vaste activa) en als in art. 39R (vlottende activa) voorkomende bepaling: „Wanneer op vlottende activa louter voor belastingdoeleinden buitengewone waardecorrecties worden toegepast moet het bedrag van de correcties in de toelichting worden vermeld en naar behoren gemotiveerd.” Deze zin voegt in wezen aan de in de Richtlijn opgesomde waarderingsgrondslagen een nieuwe toe: alle balansposten mogen geëvalueerd worden tegen de bedragen waarvoor zij op de fiscale balans zijn opgenomen, mits de laatstgenoemde lager zijn. De Richtlijn erkent dus het Duitse „Massgeblichkeitsprinzip”¹⁰⁾, het principe krachtens hetwelk de fiscale balans afhankelijk is van de vennootschappelijke balans. Beide zijn dan grotendeels identiek en dat brengt mee dat de toerekening van de te betalen naar de winst geheven belastingen aan opeenvolgende boekjaren vrijwel overbodig wordt. In dat geval doen zich noch de voorziening voor niet opeisbare belastingverplichtingen noch niet opeisbare belastingvorderingen voor.

De geciteerde bepaling kan uiteraard niet betekenen, dat het „Massgeblichkeitsprinzip” op de Europese troon verheven is. Daarvoor zouden immers ook veranderingen in het belastingrecht van de - of sommige - Lid-Staten nodig zijn geweest en daartoe reikt de Vierde Richtlijn niet.

Met het bovenstaande is deze zaak echter niet afgedaan. Enerzijds bevatten de balansschema's de post Voorzieningen voor belastingverplichtingen *naast* de belastingsschulden onder de schulden op korte termijn. Anderzijds bepaalt art. 43R lid 1 sub 10 en 11 dat de toelichting moet vermelden:

- 1) de mate waarin de winst beïnvloed is doordat om fiscale redenen „tijdens het boekjaar of een vorig boekjaar” waarderingsgrondslagen zijn toegepast die afwijken van de grondslagen genoemd in de art. 31 en 34 t/m 42;
- 2) het verschil tussen de aan het boekjaar en aan de vorige boekjaren toegerekende belastingen en de met betrekking tot deze boekjaren betaalde of te betalen belastingen voor zover dit verschil van wezenlijk belang is met het oog op in de toekomst te betalen belastingen; dit bedrag mag ook geaccumuleerd op de balans worden opgenomen.

Ook in de Lid-Staten waar het „Massgeblichkeitsprinzip” geldt zal dan ook aan „tax-allocation” gedaan moeten worden, zij het in de toelichting. Daar aan de Lid-Staten in deze geen keuzemogelijkheid is gelaten, zullen in ons land fiscale waarderingsposten in de balans, mits toegelicht als boven weergegeven, aanvaardbaar moeten worden geacht. Overigens zal de in ons land veelvuldig toegepaste „tax allocation” wel in stand kunnen blijven, met dien verstande, dat het in mindering brengen van belasting op herwaardering niet verplicht lijkt. Zie ook hierboven onder 2).

c. *Omvang van de „vervaardigingskosten”*

Zowel voor zelf geproduceerde vaste activa (art. 35 lid 3 en 4R) als voor dergelijke vlottende activa (art. 39 lid 2) *moeten* de vervaardigingskosten de directe kosten

¹⁰⁾ W. Gail - Gemeinsamkeiten und Abweichungen zwischen Handels- und Steuerbilanz - en mijn reactie daarop in journal UEC 1 jan. 1973 p. 2 resp. p. 49.

omvatten; daaraan *mag* „een redelijk deel” van de indirecte kosten alsmede de rente op *vreemd* vermogen „dat wordt gebruikt voor de produktie . . .”, worden toegevoegd. Dit lijkt geheel in overeenstemming met het KSH-arrest van de Ondernemingskamer. Daarin werd voor gereed produkt bepaald, dat bij waardering tegen kostprijs niet de integrale kostprijs verplicht is, mits wordt toegelicht, welke kostencategorieën daarin niet zijn opgenomen. De activering van bouwrente ongeacht de wijze van financiering lijkt niet toegestaan.

d. *Oprichtingskosten, kosten van onderzoek en ontwikkeling en goodwill* (art 34 en 37R). Voor deze min of meer immateriële activa geldt als hoofdregel, dat zij slechts geactiveerd mogen worden wanneer het nationale recht dat toestaat. Bij ons is dat zo. In dat geval moeten zij „uiterlijk binnen vijf jaar worden afgeschreven”. Zolang deze activa niet volledig zijn afgeschreven mag geen winstuitdeling worden gedaan, tenzij het bedrag der (overblijvende) reserves ten minste gelijk is aan het bedrag van de niet afgeschreven kosten. De term „uiterlijk binnen vijf jaar” maakt uiteraard een snellere afschrijving dan in vijf jaar, zelfs een afschrijving ineens, mogelijk.

Voor de kosten van onderzoek en ontwikkeling mogen de Lid-Staten afwijken toestaan t.a.v. de beperking van de winstuitdeling en t.a.v. de beperking van de afschrijvingsduur. Voor goodwill mogen de Lid-Staten alleen een langere afschrijvingsduur toestaan, mits niet langer dan de „gebruiksduur”. Ons land zal van deze mogelijkheid gebruik moeten maken om zo dicht mogelijk bij de huidige praktijk te blijven. De bij ons ook wel gevolgde methode om verworven goodwill ineens ten laste van reserves te brengen lijkt wel uitgesloten, hetgeen te betreuren is.

e. *Fifo-lifo-ijzeren voorraadstelsel*

Overeenkomstig art. 40R mogen de „aanschaffings- of vervaardigingskosten van voorraden van goederen van dezelfde soort alsmede van alle vervangbare bestanddelen met inbegrip van effecten worden berekend op basis van gewogen gemiddelde prijzen of volgens de first in - first out (Fifo) of last in - first out (Lifo) methode dan wel volgens een soortgelijke methode”. Verschilt de balanswaardering daardoor aanzienlijk van waardering op basis van de laatste vóór de balansdatum bekende marktprijs, dan moet het totale bedrag van dit verschil *per soort* in de toelichting worden vermeld.

Onder „een soortgelijke methode” zal ongetwijfeld het ijzeren voorraadstelsel kunnen worden verstaan. Of dat ook het geval zal zijn voor de „dollar-value”-variant van het lifostelsel zou betwijfeld kunnen worden door de woorden „goederen van *dezelfde soort*” en de verplichte specificatie van een „aanzienlijk” waardeverschil *per soort*. Men zou vervolgens kunnen denken dat deze voorwaarde wat wordt ingeperkt door de toevoeging „alsmede van alle vervangbare bestanddelen”. Het komt ons voor, dat wanneer ook het vervangingswaardestelsel door de Lid-Staten wordt toegestaan, een ruimere uitleg voor de hand ligt. De specificatie van het waardeverschil *per soort* gaat wel erg ver.

f. *De niet behandelde activa en passiva*

Opvallend is de stiefmoederlijke behandeling van de activa en passiva in de nominale sfeer. Slechts één artikel (41R) is daarover te vinden. Het bepaalt, dat dis-

agio bij opneming van een lening resp. agio bij aflossing van een lening mag worden geactiveerd. Het bedrag moet hetzij in de balans hetzij in de toelichting worden vermeld en jaarlijks moet dan „een redelijk” gedeelte worden afgeschreven. Naast de vrij volledige behandeling van allerlei materiële activa had meer aandacht voor de activa en passiva in de nominale sfeer voor de hand gelegen.

VII. Deelnemingen

Deze zijn in de Vierde Richtlijn zeer stiefmoederlijk behandeld omdat de jaarrekening van concerns voorwerp is van een afzonderlijke richtlijn, nl. de Zevende. Dit heeft er toe geleid, dat de Vierde Richtlijn de deelnemingen slechts noemt in de schema's en dat in de slotbepalingen is weergegeven wat op dit gebied in afwachting van de definitieve Zevende Richtlijn moet worden gepubliceerd.

Allereerst bepaalt art. 56R dat de verplichting om de in de schema's genoemde posten betreffende *verbonden* ondernemingen in de jaarrekening op te nemen eerst van kracht wordt op hetzelfde tijdstip als een richtlijn inzake de geconsolideerde jaarrekening. Daar deze activa uiteraard niet weggelaten kunnen worden, betekent dit vermoedelijk dat hun waardering vrijgelaten wordt. Hieronder zal blijken, dat door het consolideren dan wel waarden tegen intrinsieke waarde enkele „voordelen” behaald kunnen worden. Ook de vermelding van de garantieverplichtingen jegens verbonden ondernemingen, de mededeling van hun naam, zetel, deelnemingspercentage en hun vermogen per ult. van- en hun winst over het laatste boekjaar wordt opgeschort.

Nadat hiermee is aangeduid, wat vanuit de moeder gezien vooralsnog niet behoeft te geschieden, komt uiteraard de vraag op, wat dan inmiddels wel moet gebeuren. Wanneer niets anders voorgeschreven zou zijn, moeten (meerderheids)dochterondernemingen uiteraard alle inrichtings-, publicatie- en controlevoorschriften naleven. Art. 57 lid 1R bepaalt echter, dat de Lid-Staten mogen bepalen dat deze voorschriften niet gelden voor *afhankelijke* ondernemingen indien:

- alle aandeelhouders van de afhankelijke onderneming zich daarmee voor ieder boekjaar akkoord verklaren;
- de moeder zich garant stelt voor de schulden van de dochter;
- de jaarrekening van de dochter in de consolidatie van de moeder is opgenomen.

Deze bepaling is vrijwel gelijk aan ons art. 343 B2 BW dat onder vrijwel dezelfde voorwaarden geconsolideerde meerderheidsdochterondernemingen toestaat een *vereenvoudigde* jaarrekening op te maken. De akkoordbevinding van aandeelhouders en de garantieverklaring van de moeder moeten door de betreffende dochter worden gepubliceerd (bij het Handelsregister), terwijl de moeder in de toelichting op haar concernjaarrekening moet vermelden dat van de ontheffing gebruik gemaakt is.

Voorts bepaalt art. 57 lid 2R, dat de publicatievoorschriften en de verplichting tot accountantscontrole van toepassing zijn op de concernjaarrekening waarop dan vervolgens alle artikelen van de richtlijn van toepassing verklaard worden.

Het lijkt er dus op dat de geconsolideerde jaarrekening langs een achterdeurtje binnenkomt: wil de moeder profiteren van de door de Lid-Staten te bieden mogelijkheid om de onverkorte toepassing van de Vierde Richtlijn op meerderheids-

dochteren te vermijden, dan *moet* er overeenkomstig het bovenstaande een geconsolideerde jaarrekening zijn, waarvoor de inrichtings-, publicatie- en controlevoorschriften zijn nageleefd.

De publicatie- en controlevoorschriften (!) zijn indien de Lid-Staten zulks bepalen onder bepaalde voorwaarden niet van toepassing op de winst- en verliesrekening van de *moeder*. Deze moet dus wel overeenkomstig de inrichtingsvoorschriften zijn opgemaakt, terwijl ons art. 336 B2 BW de publicatie en de controle van deze winst- en verliesrekening onverlet laat, doch juist de vereenvoudiging van de inrichting toestaat.

Zo lijkt een geheel te zijn ontstaan dat duidelijke trekken gemeen heeft met onze voorschriften omtrent de moeder/meerderheidsdochter-relaties. Wij moeten er echter op wijzen, dat wij in het bovenstaande ter vereenvoudiging de bij ons gebruikelijke uitdrukkingen „moeder” en „dochter” hebben gebruikt. Deze worden echter niet in de richtlijn gebruikt. Daar vindt men termen, die kennelijk aan de Zevende Richtlijn zijn ontleend:

- in de balansschema’s is sprake van „aandelen in verbonden ondernemingen” en van „deelnemingen”; over de laatste zegt art. 17, dat er een „vermoeden” van deelneming is bij een participatiepercentage, dat door de Lid-Staten niet hoger mag worden gesteld dan 20%;
- art. 56 spreekt van „verbonden ondernemingen”, een verzamelbegrip voor „geassocieerde ondernemingen, afhankelijke ondernemingen en dominerende ondernemingen”;
- art. 57 spreekt weer van „afhankelijke vennootschappen van een concern”;
- tenslotte art. 58 over de „beheersende vennootschap van een concern”.

Erg duidelijk is dit niet te noemen; hopelijk zijn wij met onze uiteenzetting niet van de werkelijke bedoeling verwijderd geraakt.

Men zal nu de vraag voelen opkomen, wat dan gebeuren moet met niet geconsolideerde (minderheids)deelnemingen. Ook zal men dan gauw denken aan waardering tegen intrinsieke waarde. Art 59R lijkt daarvoor het antwoord op te leveren: de Lid-Staten kunnen tot een latere coördinatie toestaan, dat de rechten in het kapitaal van *verbonden* ondernemingen (ruim begrip!) onder bepaalde voorwaarden gewaardeerd worden tegen „de netto-vermogenswaarde.” Daarbij moet het verschil tussen de aanschaffingswaarde en de intrinsieke waarde op het verkrijgingstijdstip afzonderlijk worden vermeld. De aanschaffingswaarde wordt vervolgens vermeerderd of verminderd met winst of verlies, welke mutaties daartegenover in de winst- en verliesrekening moeten worden verantwoord. Ontvangen dividenden komen op de aanschaffingswaarde in mindering. Is de verantwoorde winst groter dan het dividend, dan dient het verschil aan een niet voor uitdeling in aanmerking komende reserve te worden toegevoegd. Blijkbaar huldigt de Richtlijn de opvatting, dat winst die bij een dochter is gereserveerd, bij de moeder niet in de winstbestemming mag worden opgenomen. De uitkeerbaarheid uit juridisch oogpunt komt derhalve betekenis toe, een gedachte die hen, die de economische eenheid op de voorgrond stellen onder negatie van de juridische opbouw van een concern, niet zal aanspreken.

Tenslotte bevat art. 61R de mogelijkheid voor de Lid-Staten om beheersende vennootschappen die onder hun nationale recht vallen en deel uitmaken van een

concern te ontslaan van de verplichting ex art. 43 lid 1 sub 2R om mededeling te doen van het eigen vermogen en de winst van haar dochters, indien hun jaarrekeningen geconsolideerd zijn of indien de rechten in hun kapitaal tegen intrinsieke waarde gewaardeerd zijn. Hiermee wordt dus vooralsnog enige afstand genomen van de - men mag wel zeggen: gevreesde - constructie van deelconcernjaarrekeningen.

Het komt ons voor dat een verstandig gebruik van de aan de Lid-Staten verleende opties t.a.v. de informatie omtrent concerns en hun dochters een situatie bereikt kan worden, die niet ingrijpend van onze huidige voorschriften afwijkt.

VIII. Inhoud van de toelichting

In tegenstelling tot onze wet bevat de Richtlijn een aantal minimum voorschriften voor de inhoud van de toelichting (art. 43 t/m 45R). Wij ontlene daaraan die voorschriften, die afwijken van hetgeen bij ons gebruikelijk of verplicht is.

Omtrent meerderheids- en minderheidsdeelnemingen (> 20%) moet medegedeeld worden naam en zetel, deelnemingspercentage en het bedrag van het eigen vermogen en van het resultaat overeenkomstig de laatste vastgestelde jaarrekening. Deze gegevens mogen achterwege blijven indien zij van te verwaarlozen betekenis zijn. De informatie omtrent vermogen en resultaat mag achterwege blijven wanneer de deelneming haar balans niet openbaar maakt en de participatiepercentage < 50%. De Lid-Staten mogen bepalen dat deze informatie achterwege mag blijven indien zij de ondernemingen waarin wordt deelgenomen „ernstig nadeel kan berokkenen.” De Lid-Staten kunnen het achterwege laten van deze informatie afhankelijk stellen van „de toestemming van overheid en rechter.”

Deze voorschriften gaan verder dan die in ons art. 320B 2 BW, waarin de verplichte informatie beperkt is tot die over meerderheidsdeelnemingen en relatief grote minderheidsdeelnemingen, wier waarde > 15% van de activa van de moeder. Voorts kennen wij niet de plicht tot mededeling van het participatiepercentage. Wij zullen de algemene vrijstelling van de verplichting tot informatie omtrent meerderheidsdeelnemingen voorzover hun gezamenlijke activa niet meer bedraagt dan 15% van het totaal van de activa op de geconsolideerde balans moeten prijsgeven (art. 320 lid 3 onder a). Nu deze voorschriften verder gaan dan bij ons zullen wij de vrijstellingsmogelijkheid wegens mogelijk nadeel moeten invoeren en die met toestemming van de Minister van Economische Zaken kunnen handhaven; er lijkt voor ons land weinig aanleiding te bestaan te overwegen of de toestemming niet beter door de rechter kan worden gegeven. Zie verder omtrent concerns en deelnemingen onder VII.

In de toelichting moet het bedrag van de schulden met een resterende looptijd > 5 jaar overeenkomstig de in de balansschema's voorkomende specificatie worden vermeld. De resterende looptijd per schuld en het rentepercentage behoeven in afwijking van ons art. 328 lid 3 niet te worden medegedeeld. Bovendien moet van alle schulden het bedrag worden vermeld waarvoor de vennootschap *zakelijke* zekerheid heeft gesteld met opgave van aard en vorm van de zekerheid. Ons art. 328 spreekt in dit verband slechts over „zekerheid”. Daaraan wordt echter toegevoegd „alsmede ten aanzien van welke groepen schulden de rechtspersoon zich

heeft verbonden haar goederen niet te bezwaren". Daardoor en door het KSH-arrest van de Ondernemingskamer moeten ook „negatieve” en „positieve hypotheekverklaringen” vermeld worden. De richtlijn brengt deze ruime mededelingsplicht terug tot het slechts vermelden van zakelijke zekerheden.

De netto-omzet moet worden gesplitst „naar categorieën bedrijfsactiviteiten en naar geografische markten, voor zover deze categorieën en markten, vanuit het oogpunt van de organisatie van de verkoop van goederen en de verlening van diensten in het kader van de normale bedrijfsuitoefening onderling aanzienlijke verschillen te zien geven.” Deze moeilijk leesbare zin is niet gemakkelijk te interpreteren. Het wil ons voorkomen, dat de „aanzienlijke verschillen” geen betrekking hebben op de omzetten per categorie van bedrijfsactiviteiten en markten, maar op „de organisatie van de verkoop”. De verkooporganisatie is dus blijkbaar bepalend voor de te geven omzetspecificatie. Opvallend is voorts, dat het bedrijfsresultaat of de winst niet „gesegmenteerd” behoeft te worden, zulks in afwijking van ons art. 335 lid 2, waarop zelfs geen mogelijkheid tot ontheffing geboden is. De mogelijkheid om de omzet te verzwijgen en slechts inzicht te geven in „de omvang van de zaken” d.m.v. verhoudingscijfers, zoals onze wet in art. 334 lid 1 toestaat, wordt door de Richtlijn niet geboden. Wel biedt de Richtlijn de Lid-Staten de mogelijkheid om de kleine vennootschappen - zie hierboven onder IV - van de mededelingsplicht van de gesplitste omzet vrij te stellen; het komt ons voor, dat wij van die gelegenheid gebruik moeten maken.

Onze reeds bestaande verplichting tot mededeling van de personeelskosten (art. 334 lid 1) moet uitgebreid worden met mededeling van het personeelsbestand. De mogelijkheid van ontheffing ex art. 334 lid 2 omtrent de personeelskosten zullen wij moeten schrappen; weinigen zullen daarover treuren.

Zie over omzet segmentatie en personeel de tabel, hierna opgenomen onder X.

De mededelingsplicht omtrent de naar de winst geheven belasting kwam hierboven onder VI · 3 · b reeds ter sprake.

Onze plicht tot publicatie van de bezoldiging van de commissarissen gezamenlijk, van het aantal commissarissen en het aantal van degenen onder hen die geen bezoldiging ontvangen (art. 313) wordt uitgebreid tot het mededelen van de bezoldigingen van „de bestuurs-, leidinggevende en toezichthoudende organen”, alsmede van de ingegane pensioenen en de aangegane pensioenverplichtingen. Alleen het totaalbedrag per groep zonder vermelding van het aantal personen dat van elke groep deel uitmaakt moet worden medegedeeld. Ook moeten de totalen per groep van de aan hen verleende voorschotten en kredieten, met vermelding van de rentevoet en de aangegane garantieverplichtingen „van welke aard ook” gepubliceerd worden.

Tenslotte bepaalt art. 44R nog, dat de kleine vennootschappen kunnen volstaan met een verkorte toelichting waarin met name genoemde posten mogen worden weggelaten.

Van de hierbovengenoemde punten vallen daaronder de mededelingen om-

trent de schulden, de omzet, het personeelsbestand en de personeelskosten, de invloed van de belastingen, en de bezoldiging, etc. van bestuurders en commissarissen.

IX. De inhoud van het jaarverslag

Eveneens in afwijking van onze wet bevat de Richtlijn voorschriften omtrent de inhoud van het jaarverslag.

Daarvan noemen wij:

- a. belangrijke gebeurtenissen, die na het einde van het boekjaar hebben plaatsgevonden;
- b. de verwachte ontwikkeling van de vennootschap;
- c. de werkzaamheden op het gebied van onderzoek en ontwikkeling;
- d. gegevens omtrent de verkrijging van eigen nadelen.

Van het opnemen van cijfermatige prognoses is geen sprake; het sub b vermelded doet weldadig gematigd aan.

Deze voorschriften omtrent het jaarverslag kunnen in onze wet bezwaarlijk hun plaats krijgen in Boek 2 Titel 6 BW.

X. Openbaarmaking

De openbaarmakingsbepalingen van de Richtlijn zullen eveneens tot wijziging van Titel 6 Boek 2 BW moeten leiden.

In het volgende schema wordt getracht zowel de inrichtingsvoorschriften als de publicatievoorschriften samen te vatten voor twee groepen. „Kleine resp. middelgrote vennootschappen”, zulks alleen voor het balansschema ex art. 9 en dat voor de winst- en verliesrekening ex art. 23. Voor de „grote” vennootschappen gelden de inrichtings- en publicatievoorschriften in hun volle omvang.

<p><i>Kleine vennootschappen</i></p> <p>balanstotaal 1.000.000 ER netto-omzet 2.000.000 ER personeel 50</p>	<p><i>Middelgrote vennootschappen</i></p> <p>4.000.000 ER 8.000.000 ER 250</p>
<p><i>Inrichting</i> (art. 11)</p> <p>a. <i>balans</i>: verkort tot alleen de met letters en romeinse cijfers aangeduide posten, echter met specificatie (arabische cijfers) van de vorderingen (D II 2 · 3 en 6) en de schulden (C)</p> <p>b. <i>winst- en verliesrekening</i>: verkort overeenkomstig art. 27.</p>	<p><i>Inrichting</i> (art. 27)</p> <p>a. <i>balans</i>: volledig</p> <p>b. <i>winst- en verliesrekening</i>: verkort door vervanging van de posten omzet-kostprijs van de omzet-verkoopkosten · algemene beheerskosten door één post „bruto resultaat”</p>
<p><i>Publicatie</i> (art. 47 lid 2)</p> <p>a. <i>balans</i>: verkort als boven bij „inrichting”</p> <p>b. <i>winst- en verliesrekening</i>: behoeft niet gepubliceerd te worden</p> <p>c. <i>toelichting</i>: geen of verkorte informatie omtrent de volgende punten uit art. 43 lid 1:</p> <p>5. geen informatie omtrent winstbewijzen, converteerbare</p>	<p><i>Publicatie</i> (art. 47 lid 3)</p> <p>a. <i>balans</i>: verkort als hiernaast, maar bovendien vermelding van:</p> <p><i>activa</i>: C I 3: goodwill C II 1-2-3-4: specificatie duurzame produktiemiddelen C III 1-2-3-4 en 7: specificatie financiële vaste activa D II: vorderingen met een looptijd < 1 jaar in een totaalbedrag D III 1 en 2: deelnemingen en effecten.</p> <p><i>passiva</i>: C 1-2-6-7 en 9: specificatie schulden, alsmede daarvan de schulden met een looptijd < 1 jaar.</p> <p>b. <i>winst- en verliesrekening</i>: verkort als boven bij „inrichting”;</p> <p>c. <i>toelichting</i>: 5. als hiernaast;</p>

obligaties en soortgelijke effecten of rechten;

6. de schulden met een resterende looptijd > 5 jaar slechts in één totaalbedrag;
de schulden waarvoor zakelijke zekerheid is gesteld eveneens in één totaalbedrag;
 7. geen informatie omtrent niet in de balans opgenomen financiële verplichtingen;
 8. geen omzetspecificatie;
 9. geen opgave van personeelsbestand en personeelskosten;
 10. en 11. geen informatie i.v.m. verwerking van de belasting;
 12. geen informatie omtrent bezoldiging etc. van directie en commissarissen.
- d. *accountantscontrole*:
de Lid-Staten kunnen de kleine vennootschappen van de verplichte controle ontheffen onder opneming van „passende sancties” voor het geval de jaarrekening en het jaarverslag niet overeenkomstig de richtlijn zijn opgesteld.

6. als hiernaast;

7. volledige informatie omtrent niet in de balans opgenomen financiële verplichtingen;
 8. als hiernaast;
 9. volledige informatie omtrent personeelsbestand en -kosten
 10. en 11. als hiernaast
 12. volledige informatie omtrent bezoldiging etc. van directie en commissarissen.
- d. *accountantscontrole*:
verplicht, ook het jaarverslag valt daaronder.

De openbaarmaking betreft de jaarrekening en het jaarverslag alsmede de accountantsverklaring. Het jaarverslag wordt daardoor een verplicht schriftelijk stuk. Bij ons zal de openbaarmaking door deponering bij het Handelsregister gehandhaafd kunnen blijven. De Lid-Staten kunnen bepalen, dat in de plaats daarvan het jaarverslag (dus *niet* de jaarrekening) ten kantore van de vennootschap ter beschikking van het publiek gehouden wordt; een volledig of gedeeltelijk afschrift moet kostenloos kunnen worden verkregen. Ons land zal van deze bevoegdheid gebruik moeten maken om zo dicht mogelijk bij de huidige praktijk te blijven (art 47. lid 1R).

Naast openbaarmaking van het volledige jaarverslag, de volledige jaarrekening en accountantsverklaring regelt art. 49R nog de publicatie van een verkorte versie van de jaarrekening. In dat geval moet naar het Handelsregister waar de volledige jaarrekening is gedeponerd, verwezen worden. De verkorte versie behoeft niet vergezeld te gaan van de accountantsverklaring, maar wel moet vermeld worden of een goedkeurende met of zonder voorbehoud dan wel of geen goedkeurende verklaring is gegeven.

XI. Accountantscontrole

Daarvoor moge naar het bovenstaande en naar het daarin opgenomen schema verwezen worden.

XII. Slotbepalingen

De richtlijn wordt besloten met een aantal ingewikkelde slotbepalingen, die voor al betrekking hebben op

- de termijnen waarop de aanpassing van de nationale wetgevingen voltooid moeten zijn;
- uitzonderingen op deze termijnen voor de volledige invoering van de schema's voor de balans en de winst- en verliesrekening;
- de informatie omtrent „verbonden ondernemingen” i.v.m. de nog niet definitief geworden Zevende Richtlijn i.z. de geconsolideerde jaarrekening.

De bovenbedoelde termijnen kwamen reeds in onze inleiding ter sprake; van de uitzonderingen op de termijnen zal ons land redelijkerwijze geen gebruik behoeven te maken, zodat wij daaraan voorbijgaan.

Van belang is tenslotte, dat in art. 52 een Contact-comité wordt ingesteld, dat regelmatig overleg moet plegen over concrete problemen die zich bij de toepassing voordoen en de E.E.G.-Commissie van advies moet dienen omtrent aanvullingen of wijzigingen in de Richtlijn.

XIII. Conclusie

Op onze reis door de Vierde Richtlijn terugblikkend, komen wij tot de volgende conclusies.

1. Met de *grondslagen*, waarop in de toekomst de opstelling van de jaarrekening moet rusten zal onze praktijk niet veel moeite hebben. Hoewel de nieuwe wettelijke voorschriften zeer afwijkende redacties zullen vertonen, zullen de verschillen van materiële aard niet erg groot zijn.
2. De Lid Staten is hier en daar nog wel speelruimte gelaten, zodat een volledige harmonisatie niet wordt bereikt. Vooral t.a.v. de waarderingsregels en de invloed van de belasting op winst en vermogen zijn nationale kolen en geiten gespaard, doch d.m.v. samenvlechting van de jaarrekening in engere zin en de toelichting wordt een ieder op beide punten de informatie verschaft die hij de voorkeur zou geven. De gegeven regels omtrent de over de herwaarderingsrekening te verschaffen informatie en omtrent het gebruik van de daarop verschijnende bedragen zullen geen onverdeelde instemming oproepen.
3. De „nadere uitwerking van de algemene waarderingsregel” is zeer liberaal te noemen. Deze zal weinig onmogelijk maken dat bij ons goede praktijk is.
4. De met het oog op de komende Zevende Richtlijn geheel in de slotbepalingen opgenomen mogelijkheden voor de Lid-Staten tot het regelen van de geconsolideerde jaarrekening en van de overige informatie omtrent deelnemingen zullen bij een verstandig gebruik daarvan voor ons land in hoofdzaak kunnen neerkomen op een (voorlopige) continuering van de bestaande toestand.
5. Enige opvallende afwijkingen t.o.v. onze huidige voorschriften zijn nog: het achterwege laten van de plicht tot segmentatie van het bedrijfsresultaat, het

vermelden van alleen zakelijke zekerheden voor de schulden, het publiceren van de bezoldigingen, etc. van commissarissen en directie, de voorschriften omtrent het directieverlag, dat ook onder de accountantscontrole valt en de betrachte matiging t.a.v. het publiceren van prognoses.

6. Ons eindoordeel is, dat onder de voorschriften van de Vierde Richtlijn redelijk te leven is.

BIJLAGE I

Verplicht schema voor de balans (ex art. 9)
(omschrijvingen enigszins bekort)

ACTIVA

A	<i>Geplaatst, niet gestort kapitaal</i>		- T
	(waarvan opgevraagd - ¹⁾)		
B	<i>Kosten van oprichting en uitbreiding²⁾</i>		- T
C	<i>Vaste activa</i>		
	I <i>Immateriële vaste activa</i>		
	1. Onderzoek en ontwikkeling ²⁾	-	
	2. Concessies, octrooien, licenties, merken, etc.	-	
	3. Gekochte goodwill	-	
	4. Vooruitbetalingen	-	
		<hr/>	ST
	II <i>Materiële vaste activa</i>		
	1. Terreinen en gebouwen	-	
	2. Techn. installaties en machines	-	
	3. Andere inst., techn. en adm. uitrusting	-	
	4. Vooruitbetalingen en mat. vaste activa in aanbouw	-	
		<hr/>	ST
	III <i>Financiële vaste activa</i>		
	1. Aandelen in verbonden ondernemingen	-	
	2. Vorderingen op verbonden ondernemingen	-	
	3. Deelnemingen	-	
	4. Vorderingen op deelnemingen	-	
	5. Effecten	-	
	6. Overige leningen	-	
	7. Ingekochte eigen aandelen ²⁾	-	
		<hr/>	ST
			T

D *Vlottende activa*

I *Vorraden*

1. Grondstoffen en hulpstoffen	—
2. Werk in uitvoering	—
3. Gereed produkt en handelsvoorraden	—
4. Vooruitbetalingen	—

ST

II *Vorderingen¹⁾*

1. Handelsdebiteuren	—
2. Vorderingen op verbonden ondernemingen	—
3. Vorderingen op deelnemingen	—
4. Overige vorderingen	—
5. Opgevraagde stortingen op geplaatst kapitaal ¹⁾	—
6. Overlopende posten ⁵⁾	—

ST

III *Effecten*

1. Aandelen in verbonden ondernemingen	—
2. Ingekochte eigen aandelen ²⁾
(nominale waarde of fractiewaarde →)	—
3. Overige effecten	—

IV *Kasmiddelen en bank- en girosaldi*

—

ST

T

E *Overlopende posten⁴⁾*

T

F *Verlies over het boekjaar³⁾*

T

T T

=====

PASSIVA

A *Eigen vermogen*

I *Geplaatst kapitaal¹⁾*

ST

II *Agio*

ST

III *Herwaarderingsreserve*

ST

IV *Reserves*

1. Wettelijke reserve ⁶⁾	—
2. Reserve voor eigen aandelen ⁷⁾	—
3. Statutaire reserves	—
4. Overige reserves	—

		ST	
V	<i>Overgedragen resultaten</i>	ST	
VI	<i>Resultaat van het boekjaar¹⁾</i>	ST	
		—	
			T
B	<i>Voorzieningen voor risico's en verplichtingen</i>		
	1. Voorzieningen voor pensioenverplichtingen en soortgelijke verplichtingen	—	
	2. Voorzieningen voor belastingverplichtingen	—	
	3. Overige voorzieningen	—	
		—	
			T
C	<i>Schulden</i>		
	1. Obligatieleningen (met afz. vermelding van converteerbare leningen)	—	
	2. Schulden aan kredietinstellingen	—	
	3. Ontvangen vooruitbetalingen op bestellingen ⁸⁾	—	
	4. Schulden aan leveranciers en handelskredieten	—	
	5. Te betalen wissels	—	
	6. Schulden aan verbonden ondernemingen	—	
	7. Schulden aan deelnemingen	—	
	8. Overige schulden (w.o. belastingschulden en uit hoofde van sociale zekerheid)	—	
	9. Overlopende posten ⁹⁾	—	
		—	
			T
D	<i>Overlopende posten⁹⁾</i>		T
E	<i>Winst over het boekjaar¹⁰⁾</i>		T
		—	
			TT
		=====	

¹⁾ voor zover deze de in de onderneming gebruikelijke waardecorrecties te boven gaan.
²⁾ met afzonderlijke vermelding van die uit verbonden ondernemingen.

BIJLAGE II

Verplicht schema voor de winst- en verliesrekening ex art. 23
(omschrijvingen enigszins bekend)

1.	Netto omzet	-	
2.	Wijziging in voorraden gereed produkt en goederen in bewerking	-	
3.	Geactiveerde productie t.b.v. het eigen bedrijf	-	
4.	Overige bedrijfsopbrengsten	-	
		—	
	Totaal baten		T
5a.	Kosten van grond- en hulpstoffen	-	
b.	Overige externe kosten	-	
6.	Personeelskosten		
a.	lonen en salarissen	-	
b.	sociale lasten (pensioenlasten afzonderlijk)	-	
7a.	Waardecorrecties (= afschrijvingen) op oprichtingskosten	-	
b.	idem op vlottende activa ¹⁾	-	
8.	Overige bedrijfskosten	-	
		—	T
			—
	Winst uit normale bedrijfsuitoefening		T
9.	Opbrengsten uit deelnemingen ²⁾	-	
10.	Opbrengsten uit andere effecten en vorderingen die tot de vaste activa behoren ²⁾	-	
		—	T
11.	Overige rentebaten en soortgelijke opbrengsten ²⁾		—
			T
12.	Waardecorrecties (= afschrijvingen) op financiële vaste activa en op effecten	-	
13.	Rentelasten ²⁾	-	
		—	
			T
			—
			T

14.	Belastingen op winst uit de nominale bedrijfsuitoefening	—	
15.	Resultaat van de normale bedrijfsuitoefening na aftrek van belastingen	—	T
16.	Buitengewone baten	—	
17.	Buitengewone lasten	—	
18.	Buitengewoon resultaat	T	
19.	Belastingen op het buitengewoon resultaat	—	
			T
20.	Overige belastingen, niet opgenomen onder voorgaande posten	—	T
21.	Resultaat van het boekjaar	—	TT

¹⁾ tenzij het opgevraagde kapitaal overeenkomstig het nationale recht onder de passiva (Geplaatst kapitaal) wordt opgenomen. In dat geval wordt het gedeelte van het kapitaal, dat is opgevraagd, maar nog niet gestort, hetzij onder post A, hetzij onder post D II 5 van de activa opgenomen.

²⁾ voor zover het nationale recht toestaat, dat zij onder de activa worden opgenomen.

³⁾ bij elk der volgende posten moet het bedrag van de vorderingen met een resterende looptijd van meer dan een jaar afzonderlijk worden vermeld.

⁴⁾ tenzij overlopende posten overeenkomstig het nationale recht onder post D II 6 van de activa worden opgenomen.

⁵⁾ tenzij het overeenkomstig het nationale recht onder post A VI van de passiva wordt opgenomen.

⁶⁾ voorzover het nationale recht de vorming van deze reserve voorschrijft.

⁷⁾ als 6, doch onverminderd het bepaalde in art. 22 lid 1 sub b van Richtlijn 77/91

⁸⁾ voor zover zij niet afzonderlijk op de voorraden in mindering worden gebracht.

⁹⁾ tenzij onder D resp. onder C 9 opgenomen.

¹⁰⁾ tenzij deze winst overeenkomstig het nationale recht onder post A VI van de passiva (eigen vermogen) wordt opgenomen.